

שם נראו עיפיים וקצת ירודים, אך היו עליזים, ומאוד חביבים. לשמואל ולארכס לא היה הרבה מה למסור לי, אלא רק דבר אחד: שעומדים לעבור לכפר סבא למחנה מסודר עם חדר אוכל ומטבח בנוי. הייתי נשאר שם, לולא הערבות האישית של קרוב משפחה באמסטרדם, שבלעדיה לא היינו מקבלים אשרת כניסה מהאנגלים. הנסיעה לא הייתה חוויה בשבילי; ידעתי מראש למה לצפות. העוני של קב' מחר לא דחה אותי. הייתה לי הרגשה, שלא נותרו לי ברירות רבות. אישית כבר התרחקתי מאד מ"עולם האתמול", עולמם של ההורים והמשפחה בה נולדתי. אין זה אומר שנמצאתי לגמרי בצד השני של המתרס. מטמורפוזה זו לעולם לא הושלמה. אך הלך המחשבה של הבית נעשה לי זר.

זעזוע ציפה לנו בחזרנו לאמסטרדם. זה זמן שאמי רצתה לכדוק את הכספת הסודית שלה בבנק באמסטרדם, שהייתה על שם קרוב משפחה שגר בעיר. אי אפשר היה לאתר את האיש. בהתערבות מכר הצלחנו לקבל מפקיד הבנק מידע שבעצם היה חסוי. נמסר לנו שהכספת בשם "נוימן" כבר לא קיימת. 15000 לירות שטרלינג ותכשיטים שהיו בתוכה - נעלמו. חיש מהר התברר שהאיש, עו"ד בשם נוימן, עשה שרות זה לא רק להורי, אלא קרובי משפחה נוספים וביניהם גם להורים של ארנסט ומרגוט. נוימן הסתבך בעסקות נדל"ן באמסטרדם וכיסה את חובותיו עם תוכן הכספות. הוא התחמק ממועג עם לקוחותיו. מה שנשאר היו 1000 לירות, שהיו בחשבון שלי בנק באמסטרדם, והן שעזרו להצלת ההורים. לסוף הפרשה עוד נחזור.

ה-Anschluss באוסטריה, פרשת צ'כוסלובקיה והסכם מינכן ירדו עלינו כרעם. לא נשאר עוד צל של ספק לאן פניו של היטלר. אך מה יהיה עלינו? ההולנדים ניסו להרגיענו: הולנד ובלגיה הן ארצות נייטרליות, 14 מיליון תושבים נייטראליים - מה עלול לקרות לכם? בכנס ציוני הולנד שמענו את המנהיגות הציונית ההולנדית, אותה מנהיגות שבעתיד תלווה את קהילות הולנד להשמדה. הם דיברו אמנם על הצורך הדחוף לחנוך יהודי ציוני; איש "מזרחי" ציטט בפאתוס: 'איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר', אך ניסוח הצעת החלטה המחייבת עלייה נדחה ברוב גדול ובכעס. הקונגרס הציוני, שהתכנס בלוצרן שבשווייץ, נועל ללא סיכום, אלא רק בזעקת הצילו; איש לא ידע כיצד לעשות זאת. ברל כנלסון עבר בוורקדורף, בדרכו מלונדון הביתה. הוא השתתף בוועידת השולחן העגול עם הערבים - לא היו לה תוצאות. ובביטאון שלנו הופיע מאמר לענייני השעה בזו הכותרת: "האם עלינו לקבל את הדין ולהיקבר?"

בראשית שנת 1938 זכתה קבוצה קטנה של חברים בסרטיפיקאטים, בהם גם חברים מקבוצתנו, וביניהם בר מנחם. התאספנו בערב החג על הדשא ליד חדר האוכל ולפתע הופיע אור ברקיע הצפוני, מעין אלומות אש בכל צבעי הקשת. משחק האורות נמשך כל הלילה. היו אלה זהרורי הקוטב הצפוני (aurora), תופעה נדירה. בעבר לא נראו זהרורי הקוטב כל כך דרומית. בסה"כ התופעה הצביעה על חורף קשה המתקרב, ואמנם חורף 1938-39 היה קשה במיוחד. אבל אנחנו ראינו באורות מהצפון סימן מבשר רעות. איפה נהיה בעוד שנה?

להחלטה להפעיל עלייה בלתי לגלית - עלייה ב' בכינוייה המקוצר - ניתנה מסגרת ארגונית ומספר אישים עסקו בעניין זה באירופה וגם בהולנד. האישיות הבולטת ביותר, אם כי אז לא ידענו זאת, היה גדעון רופר, איש השומר הצעיר, שלאחר קום המדינה הכרנו כגדעון רפאל, מנכ"ל משרד החוץ ודיפלומט מהשורה הראשונה. החלה פעילות ענפה, שעברה מפה לאוזן, לארגון העלייה. בעיות אדירות עמדו בדרכה כמכשולים: אשרת מעבר דרך צרפת לנמל ההפלגה המשוער מרס"י; היתר הפלגה של שלטונות הנמל ושמירת סודיות המבצע כלפי חוץ, ז.א. כלפי האנגלים, שכבר שמו עין על נמלי הים התיכון בנדון. הראשונים שעסקו בעלייה הבלתי לגלית היו הרוויזיוניסטים. שקופחו, במידת מה, בחלוקת הסרטיפיקאטים ע"י הסוכנות היהודית, אחרי שהתפלגו מהתנועה העולמית. אחרי 1936 גם ההגנה התחילה לארגן "טרנספורטים", מאיטליה או מהים השחור. אבל עם פרוץ מלחמת ספרד ארצות רבות לא היו מוכנות עוד להעניק אשרות מעבר לקבוצות או ליחידים לנמלים. אולם היה נראה שלקראת החורף תתאפשר הפלגה מדרום צרפת.

ליל הבדולח, ב-9 בנובמבר 1938, ניפץ את כל התוכניות. מיד לאחר שאמי חזרה לגרמניה מנסיעתנו לארץ, החרימו הנאצים את דרכוני הורי והודיעו להם, שיקבלו אותם רק עם הגירתם. באותם שבועות השלימו הוריי את תהליך מכירת העסק והבית בווריצן, אך המשיכו עדיין לגור בדירה שמעל החנות. את התמורה שקבלו עבור הרכוש חייבים היו להפקיד בחשבון סגור. נאמר להם שעם הגירתם יוכלו למשוך את הכסף - בחישוב של 6